

VENITURILE, CHELTUIELILE DE CONSUM ȘI CONSUMUL ALIMENTAR

INCOME, CONSUMPTION EXPENDITURE AND FOOD CONSUMPTION

Profira CRISTAFOVICI

PhD, Associate professor,
Academy of Economic Studies of Moldova, Moldova,
ORCID [0000-0001-5582-0231](https://orcid.org/0000-0001-5582-0231)
E-mail: crstofprof@gmail.com

Abstract: *In the current socio-economic context of crisis, accompanied by the significant increase in prices, major concerns are imposed to ensure the well-being of the population, both in the Republic of Moldova and in other states. The well-being of the population, in turn, is determined by the interconnection between income and consumption. A higher level of the population's income leads to higher consumption, and the discrepancies between the incomes of different social categories affect their security and quality of life. The security and quality of people's lives also depends on the purchasing power of households, the quantitative value of consumption, its structure and quality, as well as the assimilated and promoted conceptions of consumption, the social policy of the state. In this paper, the income and consumption expenditure situation of the population in the Republic of Moldova is analyzed based on documentation from statistical sources, as well as other secondary sources of information. Also, the analysis of food consumption of basic products in the Republic of Moldova in comparison with Romania is carried out. The research showed that in the Republic of Moldova the incomes of the population, compared to neighboring countries, are at a lower level, 41% being spent, according to the family budget research, for food consumption. In general, the level of provision of the population with basic food products is appreciated as satisfactory, but there are significant gaps between different categories of consumers, which requires the support of these categories by the state and society.*

Keywords: *income, consumption expenditure, food consumption, security.*

UDC: 330.564.2:330.567.22(478)

JEL Classification: I16, I31, I32, I38.

INTRODUCERE

Viața este singura valoare inestimabilă, care este posibilă doar satisfăcând nevoile existențiale prin consum. Consumul calitativ nu este un scop în sine al vieții omului, dar este condiția existențială a lui. Conștientizarea acestui fapt de însăși om, în calitatea sa de consumator/prosumator, precum și în calitate de furnizor a experiențelor de consum, determină calitatea vieții într-o societate. Totodată, se cunoaște faptul că orice persoană, familie, firmă sau chiar și stat, indiferent de nivelul său de dezvoltare, sunt limitați în posibilitățile sale de satisfacere a necesităților din cauza insuficienței resurselor (limitelor bugetare), precum și alte motive, de exemplu, de timp [1, p.16]. Atât consumul în general, cât și consumul alimentar, în particular, depind de veniturile populației, direcționarea acestora spre procurarea diferitor tipuri de produse și servicii, precum și de gestionarea problemelor legate de consum de către factorii de decizie la nivel de întreprinderi și societate. Consumul are un impact considerabil asupra economiei și societății. O consecință esențială a dezvoltării consumului o reprezintă creșterea cererii agregate pe piață. Aceasta, la rândul său, determină volumul de producere și, respectiv, conduce la creșterea cererii de forță de muncă și veniturilor cetățenilor. Pe lângă impactul economic,

consumul are și o profundă semnificație socio-culturală, efectele sale fiind resimțite pe diferite planuri: competitivitatea produselor, deprinderile și obiceiurile de consum, instruirea și educația populației țării, conservarea tradițiilor și culturii locale, utilizarea timpului liber, creșterea calității vieții. Un nivel înalt al calității vieții populației presupune consumul bunurilor calitative, sigure, în concordanță cu normele fiziologice și normele raționale de consum, într-un mediu de viață sănătos.

SITUAȚIA VENITURILOR, CHELTUIELILOR DE CONSUM ȘI CONSUMULUI ALIMENTAR

Nivelul de trai al populației unei țări își găsește reflectare (condiționat) în indicatorul macroeconomic Produsul intern brut (PIB). Analiza evoluției acestui indicator în perioada anilor 2010-2022 (tabelul 1) denotă o creștere continuă, cu excepția anilor 2020 și 2022 (91,7% și 95% respectiv, în comparație cu perioada precedentă) [2]. În anul 2022 acest indicator a atins cifra de 274207 milioane lei în prețuri curente, „consumul final al gospodăriilor populației” constituind 83,6% din PIB, iar investițiile fiind în descreștere. PIB pe cap de locuitor în anul 2022 a constituit 5713 \$ USD (în prețuri curente) [3].

Pentru comparație, conform calculului Băncii Mondiale, cel mai înalt PIB pe cap de locuitor (PPC) - 234,3 mii \$ SUA, a fost înregistrat în anul 2021 de țara Monaco, urmând Luxemburgul cu 133,7 mii \$, Irlanda -101,1 mii \$, SUA - 69,2 mii \$, Germania -51,1 mii \$, Japonia - 39,6 mii \$, Spania - 30,1 mii \$, Polonia-17,7 mii \$, România-14,7 mii \$, Bulgaria și Rusia -12,2 mii \$, Turcia - 9,7 mii \$, Ucraina - 4,6 mii \$, Moldova - 4468 dolari (5274 \$ conform datelor statistice ale țării), iar cel mai scăzut nivel s-a înregistrat în Yemen - 302 \$, Burundi - 311\$, Afganistan - 373\$ [4]. Este evident nivel scăzut al acestui indicator al Republicii Moldova, comparativ cu țările din regiune, precum și amplitudinea enormă dintre cele mai sărace și cele mai dezvoltate state.

În anul 2022, câștigul salarial mediu lunar brut a constituit 10529,11 lei și s-a mărit față de anul 2021, în valoare nominală, cu 15,5%, iar în valoare reală (ajustat la indicele prețurilor de consum) s-a micșorat cu 10,3%. Din toți salariații, aproximativ 42% au avut salarii mai mici de 7 mii lei, iar cumulativ, 66% au avut salarii mai mici 10 mii lei; 19% – au avut salarii între 10 și 15 mii lei, 15% au avut salarii între 15-20 mii lei și 0,3 % peste 20 mii lei, amplitudinea extinzându-se de la 6850 până la 26537 lei (salariații în domeniul Informații și telecomunicații) [3, p. 11]. Salariul minim pe țară în anul 2022 a alcătuit 3500 lei, iar în anul 2023 - 4000 lei sau circa 200 euro [5].

O astfel de stratificare a populației după veniturile disponibile arată că marea majoritate (salariați + pensionari) fac parte din păturile social vulnerabile, inflația accentuând și mai mult nivelul scăzut de trai al gospodăriilor. De asemenea, există mari discrepante între grupurile sociale în ceea ce privește consumul. Pentru a atenua impactul inflaționist, majoritatea țărilor UE au majorat salariile minime pe țară. Republica Moldova, în concordanță cu Directiva UE, optează, de asemenea, pentru majorarea salariului minim de la 4000 lei în 2023 până la 5000 lei, începând cu anul 2024. Pentru comparație, salariile minime în UE în iulie 2022 variaua între valoarea maximă 2313 euro în Luxemburg și valoarea minimă 363 de euro în Bulgaria. Salariu minim peste 1700 de euro îl aveau Belgia, Irlanda, Țările de Jos, Germania, 1646 euro avea Franța. Salariu minim sub 1.000 de euro a fost înregistrat în 13 dintre statele membre UE, inclusiv și România - 516 euro, iar în țările candidate și potențial candidate - 269 de euro în Albania și 532 de euro în Muntenegru [7]. Nivelul scăzut al veniturilor populației este unul din factorii principali care determină emigrarea populației apte de muncă către țările cu un nivel de trai mai înalt, ceea ce se confirmă și prin tendința de micșorare continuă a numărului populației (tabelul 1).

Tabelul 1. Evoluția PIB, PIB pe cap de locuitor și a câștigului salarial în Republica Moldova

Indicatori	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Produsul Intern Brut (PIB), mil.lei, în prețuri curente	86275,4	145754	178881	192509	206256	199734	242079	274207
Produsul Intern Brut, (în preț. comp.), mil lei	...	133030,1	168358,0	197616,6	195779	189187	227557	219937
Indicele deflator al PIB,100=anul precedent, %	102,3	109,6	106,3	104,1	103,6	91,7	113,9	95,0
PIB, prețuri curente, mil \$SUA	6976,6	7746,2	9674,4	11176,0	11736,0	11532,0	13691,0	14506
PIB, prețuri curente, mil Euro	5260,9	6974,5	8588,4	9955,9	10484,0	10116,0	11569,0	13781
Populația stabilită la 1 ianuarie, mii pers.	3561,6	3555,2	3550,9	3371,3	2664,9	2635,3	2616,5	2565,0
PIB pe locuitor, prețuri curente, \$SUA	1959	2180	2724	3315	4405	4376	5274	5713
Câștigul salarial mediu lunar brut, lei	2971,7	4610,9	5697,1	6268,0	7356,1	8107,5	9115,9	10529,1
Indicele câștigului salarial mediu lunar brut al unui lucrător din economie, %	108,2	110,5	112,1	113,2	108,2	110,2	112,4	115,5

Sursa: elaborat în baza datelor statistice: [2], [3, p.22].

Conform datelor statistice, veniturile disponibile lunare ale populației din Republica Moldova au constituit în anul 2022 (tabelul 2), în medie pe o persoană, 4252,7 lei (5355,3 în mediul urban și 3528,4 în mediul rural), ceea ce este cu 21,2% mai mult comparativ cu anul precedent, în condițiile unui indice anual cumulativ al inflației de 130,2 %, inclusiv 132 % pentru produsele alimentare. Sursele bănești constituie 97,2% pentru mediul urban și 89,8% pentru mediul rural. Salariul formează 61,1 % din veniturile totale în mediul urban și 40,3 în mediul rural, iar prestațiile sociale – 20,3 % și transferurile bănești -12,1% [3, p.12].

Tabelul 2. Veniturile medii lunare pe o persoană în anul 2022, lei

Indicatori	Total	Mediul urban	Mediul rural
Veniturile disponibile totale, medii lunare pe o persoană, lei	4252,75	5355,3	3528,4
Inclusiv în % pe surse de venit			
Activitatea salarială	50,7	61,1	40,3
Activitatea individual agricolă	7,8	0,6	15,1
Activitatea individual agricolă non-agricolă	6,2	6,8	5,6
Prestațiile sociale	20,3	16,8	23,8
Alte venituri, inclusiv transferuri din afara țării	15,0 12,1	14,7 10,4	15,2 13,7

Sursa: [3, p.12]

Cea mai mare parte din veniturile disponibile ale gospodăriilor este îndreptată spre cumpărarea produselor alimentare și băuturilor nealcoolice - 41,1%, inclusiv 36% în mediul urban și 46,4% în mediul rural, urmând cheltuielile pentru locuință, apa, electricitate și gaze - 16,3%, îmbrăcăminte și încălțăminte - 8,4%, transport - 7,4%, mobilier, dotare și întreținerea locuinței - 5,8%, sănătate - 5,1% ș.a. (Figura 1).

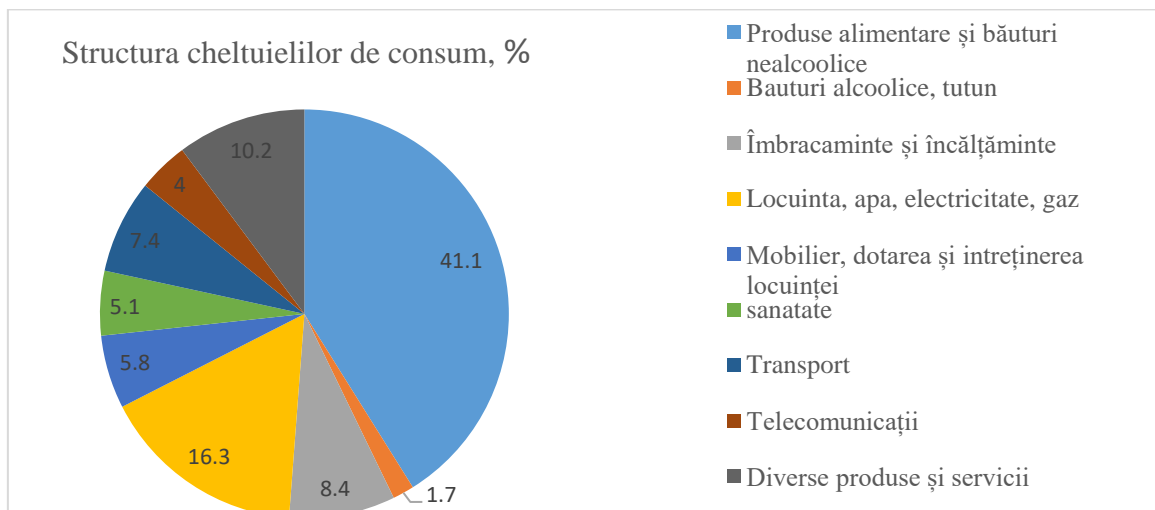

Figura 1. Structura cheltuielilor de consum în anul 2022

Sursa: [3, p.13]

Vulnerabilitatea populației este și mai mare, dacă vom lua în considerare mărimea gospodăriei, cheltuielile medii a unei familii cu 5 și mai multe persoane fiind aproape de două ori mai mici, comparativ cu gospodăria cu o persoană, cheltuielile principale fiind legate de alimente (45,8% din totalul cheltuielilor) [3, p.13]. Pentru comparație, venitul disponibil al gospodăriilor cheltuit pentru produsele alimentare și băuturi nealcoolice în România a alcătuit în anul 2021 34,4%, în țările UE-27- în mediu 14,7 %, iar în țările dezvoltate acest indicator variază între 10-15% [7].

Cercetările arată că o treime din populația țării trăiește în sărăcie, polarizarea societăților aprofundându-se. În Republica Moldova nivelul sărăciei extreme în anul 2021 a constituit 2095 lei în mediul urban și 1689,7 lei în mediul rural, nivelele sărăciei extreme înregistrate fiind 24,5 % media pe țară, 11,9% în mediul urban și 32,8% în mediul rural [8, p.5].

Tabelul 3. Evaluarea produselor alimentare incluse în coșul alimentar al minimumului de existență prin prizma criteriilor de securitate alimentară

Grupe de produse	Disponibilitate	Accesibilitate	Stabilitate
Pâine și produse de panificație	satisfacător	satisfacător	nesatisfacător
Carne și produse din carne, inclusiv carne de pasăre	satisfacător/ parțial satisfacător	satisfacător/ parțial satisfacător	parțial satisfacător
Lapte și produse lactate	nesatisfacător	nesatisfacător	parțial satisfacător
Pește și produse din pește	nesatisfacător	parțial satisfacător	satisfacător

Ouă	satisfacător	satisfacător	satisfacător
Grăsimi	satisfacător	satisfacător	parțial satisfacător
Zahăr și produse de cofetărie	satisfacător	satisfacător	nesatisfacător
Cartofi	satisfacător	satisfacător	parțial satisfacător
Legume	satisfacător	satisfacător	parțial satisfacător
Culturi de bostănărie	satisfacător	satisfacător	parțial satisfacător
Fructe, pomușoare, struguri	satisfacător	satisfacător	parțial satisfacător
Alte produse (ceai, sare, drojdie, frunză de dafin)	parțial satisfacător	parțial satisfacător	parțial satisfacător

Sursa: adaptat după [8,p.33-39];[9]

Evaluarea produselor alimentare incluse în coșul alimentar al minimumului de existență prin prizma criteriilor de securitate alimentară, la nivel de țară, relevă o situație relativ satisfăcătoare, cu excepția produselor lactate și produselor și a cărnii de gaină și bovine, care au o disponibilitate mai scăzută, însă accesibilitatea este mai problematică pentru păturile cu venituri scăzute și există probleme de stabilitate în asigurarea cu produse ce țin de condiții climaterice, exportul sau importul produselor ș.a.

Tabelul 4. Consumul anual pe cap de locuitor, kg

Categoriile de produse	Consumul în Republica Moldova, 2021	Nivel de autoaprovizionare, %	Consumul în România, 2020
Cereale și produse din cereale, echivalent cereale (grâu, porumb și derivate)	205	165	204,4
Cartofi	78	89,1	93,4
Leguminoase/ boabe	5,7	165,5	3,6
Legume și produse din legume, echivalent legume proaspete	88	96,1	167,8
Fructe și produse din fructe în echivalent fructe proaspete	31consum populatie /115consum industrie mere , pere, gutui	156,7	107,6
Zahar și produse din zahar în echivalent zahar (inclusiv miere)	16,3 zahar populatie+ 16.3 zahar industrie	105,8	25,5
Carne și produse din carne în echivalent carne proaspătă	57	75	74,4
Lapte și produse din lapte în echivalent lapte 3,5% grăsime (exclusiv unt)	170	66,2	260,2
Ouă	183-populație/ 220- industrie	100,5	360 Finlanda
Peste și produse din peste în echivalent peste proaspăt	5,3	39,4 în raport cu norma recomandată	6,3
Vin și produse din vin (litri)	29	>100	21,1

Sursa: [3, p.33-39], [7, p.45]

Analiza comparativă a consumului alimentar anual pe cap de locuitor a principalelor categorii de produse în Republica Moldova și România indică diferențe semnificative în consumul: *legume și produse din legume* - de aproape două ori mai mult în România; *zahăr și produse din zahăr* – cu 7 kg/persoană mai mult în Republica Moldova; *carne și produse din carne* - cu 17 kg mai mult în România; cu 90 kg *lapte și produse din lapte echivalent lapte 3,5% grăsime* mai mul în România, cu 8 litri de vin mai mult în Republica Moldova.

CONCLUZII

Veniturile populației din Republica Moldova indică un nivel scăzut al acestora comparativ cu țările învecinate, 66 la sută din salariați având un câștig salarial sub câștigul mediu salarial. Nivelul sărăciei extreme pe țară a alcătuit în anul 2021 24,5% din numărul total al populației. Ponderea salariului în veniturile disponibile în mediul urban constituie 61,1%, iar în mediul rural 40,3%. Veniturile disponibile ale gospodăriilor sunt îndreptate spre cumpărarea produselor alimentare și băuturilor nealcoolice în proporție de 41,1%, inclusiv 36% - mediul urban și 48,5 - mediul rural, ceea ce denotă orientarea majorității populației spre satisfacerea necesităților în produse alimentare de bază și produse de igienă. Deși, în general, se apreciază ca satisfăcător nivelul de asigurare al populației cu produsele alimentare de bază, există decalaje semnificative între diferite categorii de consumatori, precum și decalaje în raport cu alte țări, spre exemplu, România. În vederea creșterii nivelului de bunăstare al populației sugerăm următoarele acțiuni: transparentizarea veniturilor și o politică a salarizării responsabilă la nivel de antreprenariat și țară; dezvoltarea pieței muncii, creșterea veniturilor și a autoconsumului populației rurale prin diversificarea activităților de antreprenariat și responsabilizarea factorilor de decizie locali (menținerea pășunilor, iazurilor, grădinăritului s.a.); politică de susținere a afacerilor micro și mici; politică socială responsabilă de susținere a celor nevoiași etc.

BIBLIOGRAFIE

1. STRELEȚ, I.A.; STANCOVSCAIA, I.C. Economicescaia teoria. Polnâi curs MBA (tmk.edu.ee). -M: ООО «Рид Групп», 2011. ISBN 978-5-9614-2947-3. [accesat 02 decembrie 2023]. Disponibil: <https://materjalid.tmk.edu.ee/tatjana_moroz/Ek_teorija_Stankovskaya_Strelets.pdf>.
2. Anuarul statistic al Republicii Moldova.– Chișinău: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2019 ;– Statistica Moldovei, ISBN 978-9975-53-418-5). – ISBN 978-9975-53-928-9.2019,472 p.[accesat 02 decembrie 2023]. Disponibil:< https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Anuar_Statistic/2019/Anuar_ul_statistic_2019.pdf >.
3. Moldova în cifre: Breviar statistic / Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova ; – Chișinău : 2023. – (Statistica Moldovei / Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, p.22. ISBN 978-9975-53-418-5). – ISBN 978-9975-3629-0-0.[accesat 02 decembrie 2023]. Disponibil:< https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Moldova_in_cifre/2023/Moldova_cifre_rom_2023.pdf>
4. GDP per Capita by Country.World Bank.[accesat 05 decembrie]. < <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/gdp-per-capita-by-country>>.

5. Salariul minim pe țară în anul 2024. [accesat 05 decembrie 2023]. Disponibil: <<https://gov.md/ro/content/salariul-minim-pe-tara-anul-2024-va-constitui-5000-lei-mai-mare-cu-1000-de-lei-decat-2023>>.
6. Servet Yanatma. Minimum wages have declined because of soaring inflation. This is how things stand across Europe. [accesat 02 decembrie 2023]. Disponibil: <<https://www.euronews.com/next/2023/02/08/minimum-wages-have-declined-because-of-soaring-inflation-this-is-how-things-stand-across-e>>.
7. LUCA, L. (coordonator); ALEXANDRI C.; IONEL, I.; LEONTE, Marie-Jacqueline-Cosette. Securitatea alimentară, ca element al politicii agricole comune și agriculturii României în context european. Provocări 2023 – 2027. ISBN online: 978-606-8202-71-6, p.43 [accesat 02 decembrie 2023]. Disponibil: <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2023/01/Studiul-1_SPOS-2022_Securitatea-alimentara_Final.pdf>.
8. STRATEGIA securității alimentare a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030. [accesat 05 decembrie 2023]. Disponibil: <https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/531_0.pdf>.
9. ROJCO, Anatolii, HEGHEA, Ecaterina. Inegalitatea nivelului și condițiilor de trai ale populației urbane și rurale din Republica Moldova și măsurile de reducere a acesteia. In: *Creșterea economică în condițiile globalizării*, Ed. 15, 15-16 octombrie 2021, Chișinău. Chisinau, Moldova: INCE, 2021, Ediția 15, Vol.2, pp. 324-331. ISBN 978-9975-3529-7-0 [accesat 05 decembrie 2023]. Disponibil: <https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/materiale_conferinta_vol_II_versiunea_electronic_2021.pdf>.